

Nálepka „tradicionalizmu“ – mýty, nezrovnalosti a zavádzania šírené ohľadom obhajcov katolíckej tradície

Branislav Michalka

16. februára 2021 ✝ Cirkev

Keď už pred dvomi alebo tromi rokmi začínalo byť jasné, že sladký život určitej časti slovenského kléru, ktorý plynul celé desaťročia bez toho, aby im niekto kládol nepríjemné otázky ohľadom súčasnej cirkevnej krízy, sa končí, vymysleli si zástancovia falošného pokoja v Cirkvi (pokoja, ktorý zatvára oči pred problémami) niektoré riešenia, ktoré by zabezpečili, aby, ľudovo povedané: cap katolíkov brániacich tradíciu dostal trochu nažrať (ale skutočne len trochu) a aby zároveň liberálna kapusta zostala celá.

K tomu zrejme bolo nutné pristúpiť, pretože sa už nedalo ďalej ignorovať to, že tu kritici cirkevnej krízy sú. Nedalo sa ich ani úplne odmietnuť, pretože javy na ktoré poukazovali už boli evidentné a ľahko dokázateľné. Ale nedalo sa im ani dať za pravdu, pretože to by znamenalo priznať si omyl. A to omyl, ktorému niektorí obetovali všetku energiu svojich životov. Odvážiť sa k takémuto kroku je často nad ľudské sily. A tak sa namiesto reagovania na krízu, zamerali na kritiku jej kritikov.

Dva rovnocenné extrémny?

Najprv vytvorili model akýchsi dvoch „extrémizmov“ – tzv. progresívneho a tzv. tradicionalistického, uprostred ktorých sa nachádzajú tí rozumní, neextrémni. Oni. Tí, čo sú pokrokoví a zároveň konzervatívni, netradiční a zároveň tradiční, ani horúci ani studení, takí akurát.

Tento ich model však obsahuje viaceré nezrovnalosti, ktoré sú v rozpore s realitou:

V prvom rade sú v tomto modeli prezentované tieto dve „extrémne“ polohy ako rovnako okrajové a predovšetkým ako mocensky rovnocenné. Avšak realita je iná.

„Progresivisti“ sa tešia širokej podpore v cirkevnom strednom prúde, ich knihy vydávajú renomované cirkevné nakladateľstvá, ich názory sa pomaly ale isto presúvajú do cirkevného stredného prúdu a stávajú sa tam štandardom. V seminároch sú ich postoje benevolentne tolerované, ak nie priam podporované, v médiách majú široký priestor a za prezentáciu názorov, ktoré sú často na hrane alebo dokonca v rozpore s cirkevnou doktrínou (morálnou či vieroučnou) neprichádzajú žiadne postihy. Ich liturgické excesy nikto verejne nekomentoval a pred príchodom obhajcov tradície, ktorí na ne začali upozorňovať, sa považovali v liberálnych kruhoch za legitímne vyjadrenie „ducha koncilu“.

Naopak, obrancovia tradície sú klérom stredného prúdu demonizovaní, ich knihy, na rozdiel od kníh rôznych progresivistov v kňazských seminároch neuvidíte (vie si niekto predstaviť v seminároch napríklad knihy de Matteiho alebo Ameria?), zmienka o tradičnej liturgii vyvoláva medzi kňazmi údajného stredného prúdu vždy búrku nevôle, obhajcovia tradície sú nimi verejne zosmiešňovaní alebo dokonca obviňovaní

z bludov, aj keď sa domáhajú vecí, ktoré im zaručuje cirkevné právo.

Už to, že len obrancovia tradície čelia neustále výčitkám, ohľadom kritizovania pápeža a Vatikánu je zvláštne. A čo druhá skupina „extrémistov“? Ako to, že oni nekritizujú pápeža, čo ešte za čias Jána Pavla II. bežne robievali? V čom teda spočíva momentálne ich okrajovosť a „extrémizmus“? Nie je to náhodou tak, že dnes už v progresivizme nemáme do činenia s nejakým okrajovým extrémizmom, ale skôr s bežnými javom uprostred Cirkvi, a preto ani nemajúcim potrebu niečo kritizovať, skôr súhlasne kývať hlavou?

Progresivisti nie sú žiadnym okrajom, ale naopak, stávajú sa čoraz viac súčasťou stredného prúdu. Ich názory, ešte pred 20 – 30 rokmi ako-tak potláčané (napr. teológia oslobodenia za Jána Pavla II.) sú teraz široko tolerované a dokonca podporované. Reakcia katolíkov brániacich tradíciu je práve reakciou na fakt, že progresivistické názory a postoje sa stávajú postupne v Cirkvi dominantnými. Nejde teda o dve rovnocenné skupiny na okraji spektra, ako by to niekto rád prezentoval.

Progresivisti tu, pred príchodom obhajcov tradície, neboli?

V druhom rade spočíva nezrovnalosť tohto modelu v tom, že evidentne vznikol účelovo a narychlo označil progresivizmus za okrajový radikálny prejav, napriek tomu, že predtým predstavitelia tzv. stredného prúdu nijako nedávali verejne najavo, že by im vadil. Predtým než sa na Slovensku nejakí katolíci oddaní tradícii zjavili (čiže kým tu onen údajný „tradicionalistický“ extrém neexistoval), progresivisti tu boli, ale nikto o nich nerobil televízne relácie, nikto pred nimi nevaroval, nikto nepoukazoval na médiá, v ktorých publikujú a podobne. Títo „extrémisti“ tu boli: tak ako to, že nikomu nevadili, a to tak, aby na nich začal poukazovať? A ako je možné, že akonáhle sa trochu zmohla komunita katolíkov oddaných tradícii, tak hneď sa začalo na nich útočiť, upozorňovať, varovať a paušalizovať?

Evidentne teda nejde v očiach údajného „stredného prúdu“ o dve, pre nich, rovnocenné skupiny „extrémistov“. Jedna je široko tolerovaná a potichu podporovaná, pričom nebola nikdy systematicky kritizovaná, a druhá akonáhle sa zjavila, stala sa okamžite terčom útokov.

Realita je teda pravdepodobne jednoduchšia, než tá údajná „trojprúdová“. V Cirkvi nie sú tri prúdy, ale len dva. Na jednej strane stojí súčasný dominantný prúd – progresivistický, ktorý zahŕňa širokú škálu liberálov, radikálnejších či umiernenějších, ktorí síce môžu vzájomne súperiť, ale spája ich neochvejná averzia k obrancom tradície. Tento prúd zahŕňa stred aj ľavý okraj. Na pravom okraji sa tisnú obrancovia tradície, ku ktorým sa postupne zo stredu presúvajú sklamaní konzervatívci.

Nie je to teda tak, že dobrí umiernení katolíci stred odháňajú od seba dva extrém. Skutočnosť je taká, že stred je už takmer úplne skoordinovaný a ovládnutý progresivistickými ideami a jediné čo im vadí je fakt, že sa tu objavili obrancovia tradície, ktorí liberálom rušivo pripomínajú staré cirkevné dokumenty, nemenné morálne pravidlá, tradičné liturgické úkony, a keď citujú magistérium, tak nemajú na mysli len posledných štyroch pápežov. Keby sa tu obrancovia tradície nezjavili, nikdy by sme nepočuli o nejakom trojprúdovom modeli Cirkvi. Akúkoľvek predstavu zásadnej krízy v Cirkvi, do príchodu obhajcov tradície na Slovensko, totiž „stredný prúd“ ostentatívne ignoroval a tváril sa, že Cirkev je jednotná a všetci veriaci sú s postupným prenikaním liberálnych inovácií stotožnení.

Zavádzajúca nálepka „tradicionalizmu“

Aby vytvorili pojmový predpoklad pre nálepkovanie obhajcov tradície, použili obhajcovia „stredného prúdu“ na ich označenie pojem „tradicionalizmus“, čo je pojem, ktorým sa nikto z katolíkov obhajujúcich cirkevnú tradíciu a znalých kontextu tohto pojmu neoznačuje. Prečo? Z jednoduchých dôvodov.

V prvom rade pojem „tradicionalizmus“ označuje Cirkvou odsúdenú herézu, ktorá však nemá nič spoločné s obhajobou cirkevnej tradície, a týka sa určitej filozofickej školy prvej polovice 19. storočia, ktorej blud spočíval v tvrdení, že ľudské poznanie Božej existencie, ako aj základných pojmov ľudského myslenia a jazyka, sa uchováva a získava len „tradovaním“ z prvotného Božieho Zjavenia v Raji. Čiže, že človek bez tohto „tradovaného“ a generáciami odovzdávaného poznania, nie je schopný vlastnými rozumovými silami rozpoznať pozorovaním prírody a za pomoci prirodzeného rozumu, existenciu Boha, ani objektívnu pravdu. Keďže však Cirkev vždy vyznávala, že človek je svetlom prirodzeného rozumu schopný poznať existenciu Boha, ako aj dopátrať sa objektívnej pravdy o svete, tak je zrejmé, že „tradicionalistický“ názor na ľudské poznanie je bludný.

Aj v rámci tohto skutočného tradicionalizmu treba rozlišovať medzi jeho politickou a gnozeologickou vetvou. Skutočnosť, že je to niekedy ťažké, je spôsobená faktom, že prvotným zdrojom tradicionalizmu bol konzervatívny rojalista Louis de Bonald, ktorý bol v prvom rade tradicionalistom politickým a len pri pokuse o komplexný výklad sveta využil určité prvky myslenia Pascala, Huetiusa, de la Mothe le Vayera a Glanwilla, mysliteľov, ktorí v 17. storočí reagovali na príval skepticizmu oprávnenou, ale prehnane jednostrannou obhajobou Božieho Zjavenia a nedokonalosti ľudského poznania. Aj pod ich vplyvom dokazoval, že človek nie je schopný sám tvoriť pojmy, slová a jazyk pomocou svojho autonómneho rozumu a ani to po svojom stvorení nemohol dokázať, pretože na to, aby vôbec začal myslieť a vytvárať slová, už musel mať nejakú pojmovú a myšlienkovú výbavu. Tú dostal od Boha pri prvotnom Zjavení.

K tomu však priznáva jeho kritik, známy predvojnový tomista a noetik Gabryl: *„Nebudeme sa s Bonaldom prieť o to, či Adam vskutku vynašiel reč alebo ju mal už vštepenú Pánom Bohom; to je zaiste otázka, ku ktorej ani veda ani zjavené náboženstvo nedali doposiaľ odpoveď.“* Každopádne ho kritizuje z tomistických pozícií za to, že prisudzuje jazyku funkciu, ktorú jazyk reálne nemá.

Tým boli Bonaldove názory na vznik jazyka a pojmov ponechané, spolu s inými jeho názormi v neutrálnom priestore. Až jeho nasledovníci, ako heretik Lammenais, odpadnutý kňaz, zástanca liberalizmu a demokracie, či predstavitelia tzv. premršteného tradicionalizmu: Balanche, Eckstein a Bautain dovedli Bonaldove myšlienkové podnety k odsúdeniu.

To sa však netýka tzv. politického tradicionalizmu, špecifickej formy katolíckeho konzervativizmu, ktorá má širšie pozadie, ako len Bonaldovu teóriu gnozeologickú aj politickú a zahŕňa širokú paletu katolíckych konzervatívov, s rôznymi partikulárnymi postojmi k detailom politickej teórie, sociálnej teórie ako aj k teórii poznania.

Tak či onak, či už ako tradicionalizmus v teórii poznania, alebo ako tradicionalizmus politický, tento pojem „tradicionalizmu“ je spájaný s obhajcami katolíckej tradície mylne, alebo možno úmyselne zavádzajúco, s možným cieľom: vzbudiť dojem, že obhajcovia tradície sú nejakou „ideologickou sektou“, ktorá sa označuje nejakým špecifickým, na herézu upomínajúcim pojmom. To je v zásadnom rozpore s pravdou a dokonca aj základná znalosť prostredia obhajcov katolíckej tradície, ktorá zrejmé absentuje u jej kritikov, by im ukázala, že spoločnosť týchto obhajcov tradície, je práve tak členitá a diferencovaná, ako samotná Cirkev.

Nachádzajú sa medzi nimi tak politickí konzervatívci a zástancovia politického tradicionalizmu, ako aj politického demokratizmu a republikanizmu. Sú medzi nimi zástancovia štátu stavovského aj politicky liberálneho, hospodárstva kapitalistického aj korporatívneho, sociálneho aj liberálneho, zástancovia autoritatívnej výchovy detí, práve tak ako jej odporcovia, milovníci moderného umenia, ako aj tí, čo ním opovrhujú. Jediné čím sa odlišujú od modernej liberálnej katolíckej masy, je skutočnosť, že medzi obhajcami katolíckej tradície je väčšia názorová pestrosť na politické, kultúrne a sociálne problémy, pretože nie sú zviazaní sterilnou politickou korektnosťou súčasnej, ako píše český kňaz Smolen, modernosťou „skrotenej Cirkvi.“

To, čo spája obhajcov katolíckej cirkevnej tradície nie je nejaká fiktívna ideológia „tradicionalizmu“, ako o tom svedčia názorové rozdiely medzi nimi, ale to, čo vždy spájalo katolíkov po celom svete, aj keď boli náhodou medzi sebou vo vojnovom stave: jediná apoštolská svätá nemenná katolícka viera. Taká, ako ju Cirkev hlásala počas dvoch tisícročí a ako je vykladali svätci, koncily a pápeži počas dvoch tisícročí.

Z toho dôvodu pre nich predstava, že len tí „vykladači“, ktorí sa chopili výkladu právd viery teraz, ako poslední, sú vykladačmi najprimeranejšími, alebo dokonca predstava, že ešte aj takí overení vykladači viery ako sv. Tomáš Akvinský, sv. Augustín, sv. Robert Belarmin a iní potrebujú práve týchto moderných „vykladačov“, aby ich súčasní ľudia mohli vôbec pochopiť, je práve tou predstavou, ktorá nemennosť náuky rozbíja a skôr než službu, pripomína táto snaha pýchu. Pokiaľ je spojená navyše s prezieravou nadradenosťou voči schopnostiam obyčajných katolíkov pochopiť pravdy viery, a ich interpretáciu týmito svätcami, ako aj koncilmi a pápežmi dvoch tisícročí, tak je to navyše ešte nemiestna arogancia.

Ide len o pekné barokové ornáty?

Časté útoky a posmešky voči obhajcom tradície sa zameriavajú na kritiku tzv. pompéznosti a estétstva v tradičnej liturgii. Skrze tieto posmešky vykresľujú kritici obhajcov tradície ako sentimentálnych staromilcov, ktorí sa zo snobských dôvodov a preto, aby budili pozornosť svojou extravagantnosťou, zúčastňujú tradičnej liturgie. Celý problém obhajcov tradície potom podriaďujú faktu ich navštevovania tradičnej liturgie a domnelý estetický snobizmus generalizujú ako jediný cieľ a zároveň príčinu aktivít obhajcov tradície.

V prvom rade treba povedať, že liturgia, obeta sv. omše síce hrá u obhajcov tradície ústrednú rolu, ale tak to je, alebo by to tak malo byť u každého katolíka. Čiže fixácia na liturgiu a snaha urobiť ju Bohu čo najkrajšou a lahodiacu aj ľudskému oku, nie je žiadnou anomáliou, ale katolíckou normou.

Napriek tejto ústrednej úlohe sv. omše, alebo práve preto, sa obhajoba tradície nezameriava, ako si to predstavujú mnohí kritici, len na každonedeľné estetické pôžitkárstvo a „*producírovanie sa s čipkovými sukňami*“, ako duchapľne opisujú tradičnú liturgiu milovníci gitarových stretiek. Obhajoba cirkevnej tradície zahŕňa aj bazírovanie na tradícii vieroučnej a morálnej, teda nielen na tradícii liturgickej.

Cesta katolíkov k tradičnej liturgii nevedie cez očakávanie estetických zážitkov, alebo dokonca cez očakávanie nejakých výnimočných duchovných zážitkov, ktoré často v rámci duchovnej turistiky vyhľadávajú exaltovaní hľadači Ducha Svätého na rôznych festivaloch, ale k tradičnej liturgii ľudí vedie cesta cez poznanie súčasnej vieroučnej a morálnej krízy v Cirkvi. Poznanie, že katolícka Cirkev je v kríze, hľadanie príčin tejto krízy a hľadanie riešenia ako sa z tejto krízy dostať, privádzajú obhajcov tradície k tradičnej

liturgii, nielen ako k zaručenému prostriedku spásy, ale aj ako k prostriedku, ktorý sa počas stáročí osvedčil pri riešení kríz v Cirkvi.

Láska k liturgii nie je estetickým koníčkom, ani snahou o intenzívny duchovný zážitok v šerosvite kadidla a tajomného obradu, ale integrálnou súčasťou komplexnej snahy obhájiť cirkevnú tradíciu pred deštruktívnymi útokmi a obnoviť integritu Cirkvi. Ponechaná sama o sebe, len ako jedna z možných alternatív, ktoré si môžu záujemcovia vybrať na fiktívnom „trhu s liturgiami“, či ako estetická záľuba, by nemala pre obhajcov tradície ten zmysel, aký reálne má. Pre nich je liturgia záväznou Bohoslužbou, tou najkrajšou povinnosťou voči Bohu, je prinášaním tej najkrajšej obety Nášho Pána Ježiša Krista Bohu Všemohúcemu, tá, v ktorej sa najlepšie ukazuje tradícia tohto cirkevného úkonu.

Preto podsúvať obhajcom tradície plochý estetizmus, a to často aj s dobrým úmyslom, v štýle: veď im to nechajte, keď sa im to páči, to je zásadné nepochopenie toho, že tradičná liturgia je len časťou (aj keď podstatnou) obrany cirkevnej tradície. A preto predstava, že pokiaľ dostanú obhajcovia tradície sv. omšu, tak už dajú pokoj s morálkou a vieroukou, je mylná.

Obhajoba tradície sa už nedá potlačiť

Z toho, čo bolo napísané vyššie, je už teraz možno jasné, že tu nejde o sektu, ani o ideológiu ani o liturgický estetizmus. Slovenská cirkev už nikdy nebude taká, aká bola predtým, než sa v nej sformovalo krídlo obhajcov tradície. Ich viera a presvedčenie je príliš silné na to, aby ich zlomili efemérne zlomyseľnosti a osočovania.

Z pohľadu modernistov bola na Slovensku otvorená Pandorina skrinka tradície a im začína byť jasné, že sa už nikdy nebude dať zavrieť, tak ako sa to nepodarilo nikde vo svete, kde obhajcovia tradície vystúpili z tieňa. Už nikdy sa nebude dať tváriť, že Cirkev sa nenachádza v kríze a že najlepším spôsobom ako sa stať dobrým katolíkom je naladiť si gitaru, organizovať farský ples, ísť na letný tábor s biblickou tematikou, či prechádzať s korektne sklonenou hlavou okolo bývalých a rozvedených katolíckych manželov, alebo sa figliarsky usmievať, keď si synovec alebo neterka v rodine dovedie partnera nadivoko.

Kým tu budú obhajcovia katolíckej tradície, a oni tu budú, o tom nech nikto nepochybuje, tak ospalý svet slovenského prehliadania problémov, mnohým taký drahý, sa už nikdy nevráti. A nezmenia na tom nič ani zavádzania a osočovania.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/nalepka-tradicionalizmu-myty-nezrovnalosti-a-zavadzania-sirene-ohladom-obhajcov-katolickej-tradicie/>